

מסכת ברכות פרק א – שיעור ב-ג

מראה מקומות

מראה מקומות לחידושי הרשב"א

- שו"ת הרשב"א ח"א סימן מ"ז וסימן שי"ט ובתוך דבריו דף י"א.
ד"ה ולענין
- או"ח סימן ס' סעי' ב'
- שבת דף ק"ל: במקום של רבי אליעזר
- ירושלמי אי יכול לפסוק בוותי' ועיין רשב"א דף ט.
- יומא דף ל"ז: בתוס' ובסוף דבריו מביא שיטת ר"ת דלא קי"ל
בתיקין
- תרומת הדשן סימן רמ"ח
- או"ח סי' מ"ו ט' ברמ"א בענין ברוך שם ובגר"א ס"ק י"ט ובמשנה
ברורה
- מאירי בזמנים של התנאים האחרים בדף ב: דיש להם שיעורים
אחרים.

צריה²⁰ נשמה חשיבה ולא בטלה אצל ציה כחטה אחת
צבריתא דמיא וצטלה היא²¹.

סימן מז

שאלת עוד לפי מה שפרש רש"י ז"ל גבי מחניתין דמאימתי
קורין את שמע צערצין משעה שהכהנים נכנסין
לאכול צתומתין¹, דמקמי הכי יממא הוא ולפיכך הקורא
קודם לכן לא ילא ידי חוצתו אס כן למה קורין אותה צית
הכנסת כדי לעמוד צתפלה מתוך דברי תורה. אס כן תמה
הוא שאס כן למה קורין אותה צברכותיה דהא אכתי לא מטא
זמנה ועצרינן משום צל תשא.

תשובה דברי רש"י ז"ל מן הירושלמי הן דגרסינן התם²
תני הקורא קודם לכן לא ילא ידי חוצתו אס כן
למה קורין אותה צית הכנסת אמר רבי יוסי אין קורין אותה
צית הכנסת אלא לעמוד צתפילה מתוך דברי תורה. ומה
שתמה אס כן היאך אנו קורין אותה צברכותיה אל תתמה
דברכות של קרית שמע אינן ברכות של קרית שמע ממש
כברכת התורה וכברכת המצות, שאס כן היה לנו לצרך לקרוא
את שמע כמו שמצרכין על קריאת התורה ועל קריאת
המגלה, אלא צברכותיה³ שנתקנו צפני עזמן אלא שנתקנו
לאומרן לפני קרית שמע ולאחריו וכן הסכימו הגאונים ז"ל.⁴
ולפיכך מי שקרא קרית שמע צלא צברכותיה חוזר ואומר
צברכותיה צפני עזמן ואין צרך כלום, ותדע לך דהא חנן
צמסכת תמיד⁵ אמר להם הממונה צרכו צרכה אחת והם
צרכו וקראו קרית שמע אמת ויציב וכו' ואמר רבי זריקה
אמר רבי אסי אמר רבי שמעון צן לקיש זאת אומרת צברכות
אין מעכצות זו את זו, ושקלינו וטרינו עלה צפרק קמא
דברכות גמרא צשחר מצרך שמים לפניה⁷ מאי צברכות אין
מעכצות זו את זו אילימא דאמר אהבה רבה ולא אמר יוצר
אור דילמא לא מטא זמניה וכי מטא זמניה מימר אמר,
ואסיקנא לה הכין ומאי אין מעכצות זו את זו להקדים. מכאן

ובפר"ח סי' ק סק"ב כ' דמד"ר כאן מבואר שאפי' יש בה אפרוח אינה חשובה
בריה, ע"ש שכן עיקר. אמנם בכנפי יונה השיג עליו דרבינו לא קאי הכא אלא
במה שנשאל דהיינו יש בה דם, אבל ביי"ב אפרוח מודה דהוא בריה. ודעת
סה"ת דאינו בטל משום דבר שבמנין. ועי' שו"ע יו"ד פו ס"ג ובש"ך סק"י.
מז. ע"ע להלן סט, שיט, ח"ו תו, ומיוחסות קצב. ביי"א אר"ח רלה, וע"ע
ביי"א סי' מו. 1 ברכות ב, א ד"ה עד. 2 שם פ"א ה"א (א, ב), ע"ש.
3 צ"ל ברכות הן, וכ"ה בב"י. 4 עי' ח"י רבינו שם ובדף יא, א ד"ה
ולענין בשם הגאונים דברכות שלפניה אינן ברכות שמע ושלאחר' היא
ברכת שמע. והרמב"ן בלקוטותיו בענין אמ"נ כ' דהדבר ידוע שאהבת
עולם ברכת המצות היא לק"ש. ואפשר שאין כוונתו שנתקן על ק"ש
אלא שעשאוהו כברכת המצות לק"ש וכמש"כ הרשב"ש סי' קער דאף
שלא נתקנו על ק"ש פוטרות הן מלברך על ק"ש ומה"ט לא תקנו לברך
אקב"ו על קריאת שמע, ע"ש. (ובשו"ת פרי יצחק סי' א כיון לדבריו).
5 לב, ב. 6 ברכות יא, ב, ע"ש. 7 שם יב, א, ע"ש.

כח

שו"ת

סימן

אמה למד שאפילו קרא את שמע צלא צברכות חוזר ואומר
צברכותיה צלא קרית שמע. והא דתנן⁸ היה קורא צתורה
והגיע זמן המקרא אס כיון את צלו ילא וגרסינן עלה
צירושלמי⁹ זאת אומרת צברכות אין מעכצות זו את זו¹⁰, אומר
אני דמאי אין מעכצות לומר דילא ידי קרית שמע אצל חוזר
הוא ומצרך צברכותיה, ומאי אין מעכצות להקדים, ואף על פי
שהגאונים ז"ל¹¹ לא פירשו כן אותה צירושלמי. ומעתה
נסתלק התמה על הצברכות ואפילו לדברי הגאונים ז"ל שאין
הצברכות צברכות הקריאה ואס צרכן קודם זמנם¹² של שמע אין
צרך כלום. ועוד תדע לך מדתנן צפרק קמא¹³ מכאן ואילך לא
הפסיד כאדם שקורא צתורה ואסיקנא¹⁴ מאי לא הפסיד לא
הפסיד צברכות, ואף על פי שעצר זמנה של קריאה¹⁵.

סימן מח

שאלת הא דאמרין צפרק קמא דברכות¹ מיד יועלין
צאחיתופל וכו' אחיתופל זה יועץ שנאמר² ועלת
אחיתופל אשר יעץ, תימא הוא אמאי אילטריך לאחיוי קרא
דאחיתופל זה יועץ דהא טובא חזין דאחיתופל יועץ היה.

תשובה מה זו שאלה חד מן קראי נקט. ועוד מסתברא
דדוקא נקטיה הכא לפי שהוא דבר מתמיה אחר
שנשאלין צאורים ותומים מה לעצת צני אדם עסק שם כיון
שיש שם דבר השם יצרך³, ולפיכך הוצרך לומר שאפילו כן
נועלין צאחיתופל שנאמר ועלת אחיתופל אשר יעץ צימים
ההם כאשר ישאל איש צדצר האלהים, לומר שאפילו צמקום
ששואלין צדצר האלהים נועלין צעצתו תחילה ונמצא צתשובת
האורים והתומים כעצמו.

סימן מט

שאלת עוד צפרק קמא דברכות¹ מפני מה לא נאמרה נון
צאשרי מפני שיש צה מפלתן של שונאי ישראל
שנאמר² נפלה לא חוסף וגומר. ותמה דצכמה קראי חזינן
מפלתם של שונאיהם צספר איכה.

תשובה אס פורענותן נאמרה על חטייא שלהם מפלתן
צלא תקומה לא נאמרה חס ושלום כי אס שם, וזו
היא ההקפדה, וזו היא דמתרצי צמערצא³ נפלה ולא חוסף
קום צתולת ישראל. וא"ת מ"מ כיון שנאמר שם מפני מה לא

8 שם יג, א. 9 שם פ"ב ה"א (יב, א). 10 תיבות זו את זו ליתגייחו
בירושלמי, ונרא' שט"ס הן. 11 עי' דברי רבינו שם יא, ב ד"ה ושמע.
12 נדצ"ל זמנה. 13 דברכות ט, ב. 14 שם י, ב, ע"ש. 15 עי'
כ"מ פ"א מק"ש הי"ג שלמד מדין זה שומן ק"ש דרבנן.
מח. 1 ג, ב, ע"ש. 2 שמר"ב טז, כג. 3 אמנם רש"י שם פירש
דיועצים באחיתופל איזה דרך ילכו ושואלין באו"ת אם יצליחו.

שו"ת הרשב"א > מכון ירושלים > עמוד מס 43 א בן אדרת, שלמה בן אברהם (רשב"א) הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

1, שלמה בן אברהם (רשב"א) הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

אור ולית ליה דר"ל דאמר¹⁶ זאת אומרת זכרות אין מעכבות זו את זו. אי נמי יש לומר דלא סמוכה ממע קאמר כלומר¹⁷ דמדין סמיכותא אמרו שלא לפתוח אלא כיון דזרוב היא סמוכה קלרוא ועשאיה מטבע קצר כעין סמוכה.

ומה שאמרת על מה ששנו צירושלמי שנייה היא שאם היה יושב ושותה מצעוד יום שאינו אומר בורא פרי הגפן דמסתברא דגמרא דילן פליגא מדתניא כוס שני אומר עליו קדוש היום ולא פריש, פליאה ממני דעת הרב ז"ל ודעתך ומאן יהיב לן מעפריה ומלינן עינין, אבל מה זו קושיא וכי אתינן השתא צהריה צריחא למישקל ומיטרא אי מזכרינן בורא פרי הגפן או לא דנימא מדלא פריש, הא לא אתינן אלא לאשמועינן סדרו של דבר כיצד והאי כדיניה והאי כדיניה. ואף הרב ז"ל לא נחלק על זה מחמת הסברא שאמרת אלא מפני הפסק קדוש שבין שתי ראשונה לשתי שלאחר קדוש וכסברא הרב אלפסי ז"ל בצרכות של ארבע כוסות¹⁸ אבל הסברא הזו לצרכות שצאות בלי סמיכות לעתים שיהו פותחות לעולם יסודתה צהרי קדש. ואף הרב אלפסי ז"ל כתב כן בפ"ק דכתובות¹⁹ גבי צרכת חתנים. ופירוש דברי רבי מונא ששאלת הריני כותבו לך בצרכה והרי הוא כתיב אללי בפ"ק בצרכות¹⁵ כמו שפרשתי אני²⁰.

סימן שיט

שאלת עוד מה ששנינו¹ היה קורא בתורה והגיע זמן המקרא אם כיון לבו יא, צריך הוא לחזור בצרכותיה מפני שלא קיים עדיין מצות חכמים או דילמא אסור לצרך צרכותיה דלא תקינו אלא לקריאה של תורה וזה כבר יא ידי תורה.

תשובה הקורא קריית שמע בלא צרכותיה יא, בצרכות אין מעכבות וכדמנ¹ היה קורא בתורה והגיע זמן המקרא אם כיון לבו יא, וגרסינן עלה צירושלמי² הדא אמרה שאין צרכות מעכבות. ומיהו מסתברא שחוזר ואומר צרכות ובפני עצמן בלא ק"ש שכבר יא. ואף על פי שצרכות לפני קריאתה נתקנו, לאו צרכות של ק"ש³ כדי שתאמר היאך יצרך שלא על הקריאה, וכן הסכימו הגאונים ז"ל⁴, שהרי אינו מצרך אשר קדשנו וכווננו לקרא את שמע או נותן התורה כדרך שתקנו בקריאת התורה או בקריאת המגילה. ולפיכך אף על פי שילא ידי קריאה ידי צרכות לא יא וחוזר הוא וקורא צרכות בפני עצמן, ותדע לך מדאמרינן התם גמרא בשחר

אחת. 14 ת"ז נראית מיותרת. 15 שם. 16 שם יא, ב. 17 נראה שצריך להוסיף, דלאו, או שחיבת אלא דלהלן מיותרת. 18 פסחים סי' תשפד (כד, א). 19 סי' קע (ב, ב). 20 נשמט כאן, וראה בחי' שם. שיט. ע"ל מז, סט, ומיוחסות קצב, ב"י אור"ח סי' מו וסי' ס ושו"ע שם ס"ב. 1 ברכות יג, א. 2 שם פ"ב ה"א (יב, א). 3 צריך להוסיף, הן. 4 ע"ל סי' מז.

מצרך שמים לפנייה⁵ גבי מתנייתין דאמר להם הממונה⁶ מאי צרכה אחת רבי זריקא אמר ר' שמעון בן לקיש יוצר אור. אמר רביי הא דרבי זריקא לאו צפרוש איתמר אלא מכללא איתמר דאמר רבי זריקא אמר רבי שמעון בן לקיש זאת אומרת צרכות אין מעכבות זו את זו מאי צרכות אין מעכבות זו את זו אילימא דאמר אהבה רבה ולא אמר יוצר אור דילמא לא מטא זמניה ולכי מטא זמניה מימר אמר אלא לאו דאמר יוצר אור ולא אמר אהבה רבה וש"מ צרכות אין מעכבות זו את זו לא לעולם דאמר אהבה רבה ולא אמר יוצר אור ומאי אין צרכות מעכבות זו את זו להקדים, אלמא פשטינן מהכא חרתי דאף על גב דקרא קריית שמע חוזר ואומר צרכות שאמרו דלכי מטי זמניה מימר אמר. ועוד שאינו חוזר וקורא ק"ש פעם שנייה דלא אמרו שיחזור ויקרא ק"ש כי היכי דלימא יוצר אור כי מטי זמניה, ותדע לך שאילו בחזרת ק"ש פעם שנייה עם צרכותיה היאך שמעינן מינה צרכות אין מעכבות זו את זו להקדים דילמא לעולם מעכבות ואפילו להקדים דלכי מטי זמניה חוזר וקורא ומצרך שתייהן כסדרן. ואפשר להציא עוד ראיות ואין צורך להאריך דראה זו מכרעת, וכן נראה מדברי הרמב"ם ז"ל⁷.

סימן שכ

כתבת עוד שתמהת על דברי הרב רבי משה ז"ל שכתב צפרק שני מקריית שמע¹ ספק קרא ק"ש ספק לא קרא חוזר וקורא ומצרך לפנייה ולאחריה, והיאך אפשר והלא צרכות דרבנן ומספק אינו מצרך ואם צריך עוצר משום לא תשא². תשובה מה שעלה בדעתך שכל ספק מצוה אין מצרכין עליה לפי שכל צרכות המצות דרבנן לא דברי הכל הוא, שרש"י ז"ל פירש צפרק צמה מדליקין³ גבי הא דרצא דאמר רוב עמי הארץ מעשרין הן, לעולם אפילו ספק דדצריהם צעי צרכה ודמאי אפילו ספק לא הוי אלא חומרא בעלמא דרוב עמי הארץ מעשרין הן ע"כ דברי הרב ז"ל. ואף על פי שאמרו⁴ ספק קרא קריית שמע ספק לא קרא אינו חוזר וקורא ספק אמר אמת ויציב ספק לא אמר אמת ויציב חוזר ואומר אמת ויציב אמת ויציב דאורייתא קריית שמע דרבנן, י"ל שאף הרב ז"ל לא אמרה אלא בספק דדצריהם שיש לו עיקר דאורייתא. ומכל מקום קושיתך על הר"מ ז"ל עדין במקומה עומדת שהוא ז"ל כתב מפורש שכל הצרכות דרבנן וכל שנסתפק אם עשה המצוה אם לאו אף על פי שעיקר עשיית

5 ברכות יא, ב יב, א. 6 תמיד לב, ב. 7 ל"י למה כיון. שכ. ע"ע להלן שכט ובחי' שבת כג, א, ועי' טוש"ע סי' סז. 1 ה"ג. 2 שמוח כ, ז ודברים ה, יא. 3 שבת כג, א ד"ה רבא. 4 ברכות כא, א. 5 ג"מ מהל' מילה ה"ו. 6 פ"ו מסוכה ה"ג. 7 מז, א. 8 שו"ת הרמב"ם (בלאו) סי' שלג לפסיא סי' לד וע"ש סי' קב, פאה"ד סי' כו וע"ש סי' קה. 9 בכ"מ הל' ק"ש שם נוסף, קורא. 10 ברכות יג, ב. 11 שם ט, ב. 12 שם י, ב. 13 צ"ל ברכות.

פ. א. ברכות י"א [ע"ז]
וכרענן הרי"ף [שם ה. ב]
ומנ"ס קריאת שמע א. ו.:

ג. [ברכות] שם י"ג
[ע"א] וירושלמי (ד')
[שם פ"ג הלכה א ור"א] שם
סימן א בשם רבינו מנחם ל'
ורשב"א נחמיה ח"א סימן
מו [ועי']:

ד. רב הא' [מונח]
גרש"א ברכות יב א ד"ה
ושמע מינה ויש"ח [שם]
והרשב"א [שם] מההיא
דברכות דף י"ב [ע"א]:
ה. [ירושלמי (ד') (שם
ור"א] שם בשם רב הא':
ו. תוספות [שם יג, א]
ד"ה קדוה [ורבינו יונה
[שם ג, א ד"ה הי']:
ז. בעל הלכות גדולות
[הלכות ברכות ריש פ"ב פ"ז]:
ח. סוף הלכות ראש השנה [א]
והר"א שם פרק (ב') [א]
דראש השנה [סימן יא]:

ציונים לרמ"א

פ. א. גמרא ברכות
יא, ב וברב יהודה אמר
שמואל ותוספות שם
ד"ה ורבין ור"א שם
פ"א סימן יב והטור בשם
הגאונים: (ב') טור:
(ג') סעיף ז:

הגהות והערות

א. [ברש"י לא כתב
מענין זה כלל, אלא רק גורם
אהבה רבה, ע"ש]:
ב. מהדורות אמ"ד מ"פ
ואילן השממון:

ג. עיין ברכות אלהו דלולי
ז' רע, דעם מונח הדין של
פסח דנשיכא:

ד. כ"ב ב"ר ריש פרק
היה קורא דברכות אמן
מעכצת, והבא לך דברי
הירושלמי. אך בקטע
שלאחריו הוא מחלק מה בין
יחיד לציבור, עיין אור זרוע
ח"א הלכות קריאת שמע
סימן לא ונפטר הנה בברכות
שם שהביא כן בשם הר"ח,
אך בנ"א כתב דהר"ח פליג
על רב הא':

ה. תוספת מהדורות
דונח תק"פ:

ו. בבאר היטב הראשון
כתב בזה"ל, כשיאמר וכו'
בזמן יחיד מתן תורה,
והקריאתו מעמד הר סיני.
וכן הוא במ"א:

ז. בליקוה העמיק את כל
הטעם המהותי הכיני, אך
כלשון הזה כמו ג"כ בספרי
דברים פסוקא ר'א על מחיית
עמלק:

ח. בגמרא הגיטא רבא
אמנא גירסת הר"א שם
"דכנה":

א. וחוזר וקורא. ואפילו לא קראן כלל ילא ידי חוצת קריאת
שמע, (ה) עיין סימן נ"ח סעיף ו': ב. שאם הקדים. ואע"ג
דאינה פותחת צבור, וכל ברכה שאין בה מלכות אינה ברכה, מכל
מקום כיון דנחמנה סמוכה לחצירתה, אף כשקורא אותה בפני
עלמה אין בה שם ומלכות (כסף
משנה קריאת שמע א. ח).
א. ובתשובות הרשב"א [ח"א] סימן
שי"ז כתב הטעם, משום דהוי ברכה
קצרה, (ז) וז"ל, ועיין בטור סימן
ו'. איתא בכוונות [ל, א; שער הכוונות
ענין כוונת יוצר] ובכתבים [פרי עץ חיים
שער קריאת שמע פ"ג] דהזכירות הללו
הם מלכות עשה, לכן כשיאמר וכו'
בזמנו, יזכור מתן תורה. וקריאתו,
מעמד הר סיני. לשמן הגדול,
מעשה עמלק, שאין השם שלם.
להודות לך, הפה לא נברא רק
להודות ולא לדבר לשון הרע, וזהו
זכירת מעשה מרים. וזכרתם את
כל מצות ה', וזה שבת שקולה
כנגד כל המצוות [ירושלמי ברכות פ"א
הלכה ה.]. וכשיאמר והביאנו לשלום

פ. א. ברכות י"א [ע"ז]
וכרענן הרי"ף [שם ה. ב]
ומנ"ס קריאת שמע א. ו.:

ג. [ברכות] שם י"ג
[ע"א] וירושלמי (ד')
[שם פ"ג הלכה א ור"א] שם
סימן א בשם רבינו מנחם ל'
ורשב"א נחמיה ח"א סימן
מו [ועי']:

ד. רב הא' [מונח]
גרש"א ברכות יב א ד"ה
ושמע מינה ויש"ח [שם]
והרשב"א [שם] מההיא
דברכות דף י"ב [ע"א]:
ה. [ירושלמי (ד') (שם
ור"א] שם בשם רב הא':
ו. תוספות [שם יג, א]
ד"ה קדוה [ורבינו יונה
[שם ג, א ד"ה הי']:
ז. בעל הלכות גדולות
[הלכות ברכות ריש פ"ב פ"ז]:
ח. סוף הלכות ראש השנה [א]
והר"א שם פרק (ב') [א]
דראש השנה [סימן יא]:

ה. א. ברכות י"א [ע"ז]
וכרענן הרי"ף [שם ה. ב]
ומנ"ס קריאת שמע א. ו.:

ג. א. ברכות י"א [ע"ז]
וכרענן הרי"ף [שם ה. ב]
ומנ"ס קריאת שמע א. ו.:

ג. א. ברכות י"א [ע"ז]
וכרענן הרי"ף [שם ה. ב]
ומנ"ס קריאת שמע א. ו.:

ג. א. ברכות י"א [ע"ז]
וכרענן הרי"ף [שם ה. ב]
ומנ"ס קריאת שמע א. ו.:

ג. א. ברכות י"א [ע"ז]
וכרענן הרי"ף [שם ה. ב]
ומנ"ס קריאת שמע א. ו.:

ג. א. ברכות י"א [ע"ז]
וכרענן הרי"ף [שם ה. ב]
ומנ"ס קריאת שמע א. ו.:

ג. א. ברכות י"א [ע"ז]
וכרענן הרי"ף [שם ה. ב]
ומנ"ס קריאת שמע א. ו.:

ג. א. ברכות י"א [ע"ז]
וכרענן הרי"ף [שם ה. ב]
ומנ"ס קריאת שמע א. ו.:

ג. א. ברכות י"א [ע"ז]
וכרענן הרי"ף [שם ה. ב]
ומנ"ס קריאת שמע א. ו.:

ג. א. ברכות י"א [ע"ז]
וכרענן הרי"ף [שם ה. ב]
ומנ"ס קריאת שמע א. ו.:

ג. א. ברכות י"א [ע"ז]
וכרענן הרי"ף [שם ה. ב]
ומנ"ס קריאת שמע א. ו.:

ג. א. ברכות י"א [ע"ז]
וכרענן הרי"ף [שם ה. ב]
ומנ"ס קריאת שמע א. ו.:

ג. א. ברכות י"א [ע"ז]
וכרענן הרי"ף [שם ה. ב]
ומנ"ס קריאת שמע א. ו.:

עין משפט
גר מצודה

ד א מ"ב מלכות
מלה הלכה ו שמע עין
כה טו"ש"א א"ח קימן שאל
שק"ו ו טו"ש"א א"ח קימן
רבו שק"ו ב:
ה ב מ"ב מלכות
עירובין הלכה א שמע
עין דרכנא ו טו"ש"א א"ח
קימן שבע שק"ו א:
ו ג מ"ב מלכות
עירובין הלכה ו שמע עין
טו"ש"א א"ח קימן שפח:
ז ד מ"ב מלכות שבת
הלכה א שמע טו"ש"א
א"ח קימן שבת שק"ו ב:

בת שלא כרצון רח

[illegible]

שארין מביאין אותו.
אחמל למלה. כך אין
מביאין אותו וכו'. אף
על גב דרשויות דרנן
ינינו (פסחים צב). אחד
נגזר. כולן צדקת אמת
לעולם כלום ששבו נגזר ו
נגזר חבירו ולא אמרינן כס
שדירין חלוקין למטה כך
חלוקין למטה וכלים
ששבו נחזר וזו מואיל
לחברם וכו' לחברם וכו'

רבי אליעזר דמילה פ

שְׁלֵא בְּרָצוֹן רִיא דְּשָׂרִי אִפִּי בְּרֵה־רִי קֶשֶׁה לְרַשְׁבָּא הֵא אִמְרִינִי
לִקְמוֹן בְּפִירְקִין (דָּף קנ"ג) כֹּל מִקּוֹם שֶׁאֵתָּה מוֹלֵא עֲשֵׂה וְלֹא
תִּתְּנָהּ אֵם אֵתָּה יִכּוֹל לִקְיִים אֵת שְׂנֵיִם מוֹעֵד כִּי וְהֵכָּה כִּיֹּן לִפְסֵר
לִקְיִים אֵת שְׂנֵיִם לִהְיָא דְּרַךְ גְּנוּת וְחִירוּת וּקְרִיפּוֹת אִמְלִי יִבְּאוּ
חֲחוּת דְּרַךְ רִה־רִי וְלִכְּלֵא לִמְיָר לִלְגָּה
מִיָּלֵה לְגַלִּי חֲרָמָה לֵהּ דְּדִמִּי שֶׁנָּתַ
כְּדִרְשֵׁינִי (קָמוֹן) לֵא אִמְרִינִי הִי הֵא
לִקְמוֹן (ד) גְּבִי בְּשֵׁר אִפִּי בְּמִקּוֹם בְּהֵרָא
יִקְוֹן כִּי אִמְרִינִי כְּדִרְשֵׁי לִדְמֵר רִל כֹּל
מִקּוֹם שֶׁאֵתָּה מוֹלֵא כִי: **וְכִי** שְׂרִי
וְהִתְבָּרָא. וְאִיִּם וְלוֹקְמִי שֶׁיִּבְּאוּ דְּרַךְ
חֲחָר מַעֲרֻבָּה דְּהוּ כִרְוִין חֲכָמִים
שְׁלֵא כְּרָוִין רִא דְּשָׂרִי אִפִּי דְּרַךְ רִה־רִי
יִבְּאוּ לְדִבְכֵּה־רִי לֵא שְׂרִי רִל (ה)
מִן רִה־רִי כִּיֹּן שִׁכּוֹל לִהְיָא דְּרַךְ חֲחָר
מַעֲרֻבָּה בְּהֵרָא גְּמוּר אִלִּי לִישָׁנָה
לְשִׁכְחוּ לֹא מַשְׁמַע קִן דְּלִי הִיֵּה
מַעֲרֻבָּה לֹא הִלִּי לִמְיָר שִׁכּוֹן אִלִּי
לֹא חֲחוּ לִהְיָא מַעֲרֻבָּה כִּיֹּן דְּבִשְׁנָה
לִפְסֵר לִהְיָא בְּהֵרָא גְּמוּר אִלִּי כִי
מִקּוֹם בְּרָצוֹן רִיִּשׁ אִתִּי שְׂפִיר קִדְּאִמֵּר
שִׁכּוֹן שִׁשׁ הִי מוֹרְרִין מַעֲרֻבָּה הִי
מַיְבִיִּין מַשּׁוֹם דְּפִלְגִי רַבִּין עֲלֵיהּ:

לדך גגות מגג לגג או דרך חדרות
מתאר לתאר כדמוכה צפרק כל גגות
(שייחין דף סט.) דלית ליה כל גגות
העיר רשות אחת הן וכן חדרות
וקרפסות אלף נקט ר' שמעון דק"ל
בומיה^ב לרבות שבתות וחנוכה.
וכן היה אדם אחמל:

מִתִּיחַ דְּבַר הַחֲמִשָּׁה
דַּרְא שְׁמוֹתֵי ה' הוּא וְעַ
כְּרִיבִים וְאִ"ר אֲשֶׁעִי
יְהוּדָה הַגִּזְרֹר וְאִמְרֹר לִי
כּוּ הוּה וְאִיִּתְהוּרָה מִהַ
אִ"ל ס' לְמֹר מְבוֹי שֶׁ
לְמַטְלֵל בְּכוֹלָא וְאִלֵּי
בְעָא מִינֵךְ וְלֹא אִמְרֹר
אֲגַב שִׁיטְפֵךְ רְהִיטֵךְ לִי
שִׁיטְפֵךְ רְהִיטֵךְ לִי גַב
זִירָא אִמְרֹר רַב מְבוֹי
מִטְלֵטִין כּוּ אֵלָּא בְּדַרְ

באין חזר כלל שהחזר נעשה בית
וכשלא עירבו חשיב בתים כליתנהו
ומיהו חזר לא חשיב כליתא אע"פ
ששקור לטעמא⁽¹⁾ מתוכו למצי כיון
שלא (1) דרך מפסיק זינו למצי לא
חשוב [כקמס] אבל בתים כקממות
חשיב כיון שהחזר מפסיק בינם
למצי ודוקא היכא דלא נשתתפו
בתים וחזרות פתוחין לתוכו
אבל נשתתפו לא צינן ומשני אפשר
לומר דהתם דהוה חזר דהתם דהוה חזר

בית אלהי חסיד בפתחו ואלה אמר נמי יתקו חזרות כולם כיון דשאר
העולם נחלקו ופריץ בית איכא חסידים ליכא ולא מצי למימר
דבעלי רשות גבי חסידים היו ואסורין זה על זה ולא מצי למימר
שחסידים עירטו אלא מדקאמר רב לא עירטו משמע לא עירטו כלל:
אפשר

עם צהיהם שני הבנים מוציין לחרותיהן שערצו צהים הפחוחים
אין מוציין. צמצי אפי' כלים שצמחו צחוכו אלא ד' צ: א
לחצריהם: מותר ל' צמצי' בכולן. כלים שצמחו צחוכו ולקמיה מפרש

ול כולן רשות שאינה דירה היא ואין צריך לערב מהלך לחזר אלא בשביל כלים ששבתו צריכה (עירובין ע"ד). תלמוד וגו' וקדושות שאין יותר ממה סתמים הואיל וכולם אין שומעין

היה. ויבא אליו וישיבנו ברחוב: כלם שמונו נחלם מן העליון חזק מזה (ה' יצא). והבאום לתקוע על ידי שעריו בני הנזר אביר להוציאם לחזר אחרת אל לא עיר דלא עירבו. ותפסום מי בחסום על זה שאלו יעלה מן הבחנם לחזר חלל עיר ימלאם אחי לאסוף היסוד לרשום הרסם אלל נחור מורח לעטלם על (ש' יצא). שבוה לחזר עיר להטות חסם (ש' יצא).

מסורת הש"ס

[illegible]

גמ' לאחד גמ' ואחד
גמ' ואחד גמ' ואחד

[illegible]

מיתר ד"ה מותר

פשוטו ומצולצלו. חמ"י
 יא לא מ"מ כיון דשמיני
 נטלנן. אהרן
 וכוונתו להסיר עיניו
 לא כוונתו וסודו. חמ"י
 ונע"ז. חסד
 ד"ה שמונת י"ח
 מוכח בירושלמי. עין
 מלא דל ק"ל שמיני
 ד"ה ונע"ז.

אולי צ"ל ר' יהודה

לעמנו
שמות אלהת
מן ובצמים:
א"י
כלומר עשויה
היא אין בו
חיים הן ובצמים
מתעוררת למצי:
אשכנזיה רבי
יש הוא. דקרוהו
(צ"מ דף טו)
מש' שמויה על:
וא"ר אשישא.
היה מה שמעמו:
ידדה הגזור. המל'
ידדו מדיא רישא.
שפראס המצי
האחר שכגרי
אסי:
א"י.

[illegible]

ה באומרו בתים איכא חצרות ליכא בעירבו ע"כ
() כבר יישב כאן המהרש"א קושייתו דלס"ד לא
דחוק מרמה ונעמית (ר"ש).

לא לגג דבית וקרקע שחי רשותו הן ואפילו דהד
יאל מרשות לרשות ורבעי גזיר שלא להוציא מרשות
דינן כותמיה באחריותא [בדה ד:]. הלכה כרביב.

ששכנו בחבורו לית
לחבור פשיטא לן
לחבר: מה חצר
הרבה בתים ששכנו
להכניס ולהוציא מ
לבתים: מותר ל
שנמנע לחבור או
היה לחבור דרך
ומטלטלין בכולו
מחלוקות הן בעירוב
לדברי ר' מאיר
ומטלטלין מזה לזה
הרבה ומחלוקות רש
מוז לז בלא עז
בתוס אכל לא
וקרפיות רשות
חכמים גגין וחל
וקרפיות רשות
סוף רשות אחת ח
חצר את ביה דיו
להשתמש עם חד
דיוויין. שהעירוב
פסוקין לחצירות
וזמין. פסע אחר
זרע לר' אסי: ש
דאמרין בהוצאת
ובתלמוד ירושלמי
מתלמידי שמה א
לאותן שהיה קשה
שאלות את רבי
את המעוקות: ואי
שהיה המעוק צמי
ואחזל צמח שצמי
עד כאן דברי ר' א
אמר ר' אבהו

לֹא קָשָׁא לָךְ זִיּה מִיָּד קִצְרָא אֲמַרְתָּ לָךְ מוֹתֵר לָךְ
רַסְקִינָּה וְהָא זִמְנִין בְּצִיזָא מִיָּד וְלֹא אֲמַרְתָּ דִּי
אֲתִיָּא לָךְ. כְּשֵׁהִיט שְׁטוֹן צִרְסְתָּךְ לַחֲזוֹר עַל שְׂמִי
מְרוֹת גִּרְסָתְךָ אֲחִיל לָךְ הֵךְ דִּר' אוֹשְׁעִי צִדְקָתְךָ
לֹא פִרְשָׁה. אֲמַרְתָּ מוֹתֵר וְאֲמַרְתָּ אֲסוּר: יִירֵב
לֹא יֵחַד יוֹן וְכֵן זִי חֹזֵר הַאֲמַרְתָּ אֲבָל זִי הַחֲזָרֹת לִי
וְדַבְּרֵי חֲצוּרֹת עִם בְּתִידָן. שְׂאֲסוּרִים זִי הַבְּתִידָת לִי
עֲמַל: וְנִשְׁוֹ בְּתִידָם. בְּטוֹל לְגַב הַבְּתִידָת אֲחִין

ול עירבו ובין על לא עירבו וכדי שלא תאמר דזהו שמקשה המ
יורשו התוספות דמ"ש ניתקו חצירות פירוש וחשיב כאלו כו' (ג)

תמי התצורות יחד (שם פט.). והוציאו לחזר אסור להוציא מחזר לקי
מעמי שהיה רשות מיוחדת לו וחזר רשות חזירו מושל בה וממלא
לשון שמתא שהרי גרבוהו כדלמרינן בזהב (ב"מ נט:;) הלכך לא
קטו. שיטתך. ריהטן (נדה גג:).

ברכות הדפס משירות מן הספר

27. הודפס ע"י אוצר החכמה

הדפסה רבזולוציית מסך - להדפסה

הערה: **ג** שבת תלמוד בבלי עמוד מס:

ע"כ ביש לה וסת לכל הפחות איירי, וליכא מאן דפליג אהיה מתניתין, אלא ע"כ במעת לעת מחמירין טפי. וה"נ מוכח פ' בנות כותים (גדה לט, א) דתנן התם כל אחד עשר יום בחזקת טהור הן, וקאמרין בגמרא למאי הלכתא אמר רב חסדא לא נצרכא אלא לרבי מאיר דאמר אשה שאין לה וסת אסורה לשמש הנ"מ בימי נידה אבל בימי זיבה מותרת, אלמא שאפילו לרבי מאיר דמחמיר טפי באין לה וסת דאסורה לשמש אפילו ע"י בדיקה בימי זיבה לא חייש. ולענין מעת לעת מיייתי ברייתא התם תיובתא לרבא דאפילו בימי זיבה מטמא מעת לעת, כל שכן דלרבי חנינא בן אנטיגנוס דמתירה ע"י בדיקה דאית לן לחלק בין לבעלה למעת לעת.

ונראה דטעם יפה לחלק דלענין מעת לעת הרי דם לפניך אלא דלא ידעין אימת קאחי, וכיון דאיכא ריעותא לפנינו מטמאין למפרע, אבל בדיקה לבעלה אינה אלא משום שמא תראה בשעת תשמיש, ואהא ליכא ריעותא לפנינו. והיכא דאיכא סברא בעלמא אמרין דאינה צריכה בדיקה ואינו נגד הסברא לחלק ולהקל, שהרי רשב"ם⁷ והרבה גאונים⁸ פסקו דלכל לבעלה לא בעי בדיקה, ואפילו אי בעי לאחמורי לא שבקינן לה משום דלכו נוקפו ופורש, ומהאי טעמא אין דוחק לחלק ולהקל אפילו לאינך גאונים המחמירין. ולענין לפרוש מאשה שדרכה לראות בענין זה עונה אחת סמוך לראייה מבורר שיליה פ' האשה (גדה סד, א).

סימן רמח

שאלה: הא דמסקינן יום שפוסקת בו אינה עולה לספירת שבעה נקיים ובעינן שבעה שלמים שאינם חסרים אפילו משהו, אם כבר התחילו הקהל להחלל ערבית ועוד היום גדול יכולה להפסיק באותה שעה ולא אמרין הואיל ועשו הקהל ליום זה לילה לענין ערבית יחשב נמי כיום של מחרת ולא תועיל לה הספירה ביום זה, או דלמא תועיל דהא מ"מ לאו לילה הוא יועיל או לאו.

09/08/2018 10:44

תשובה: יראה דיש להחמיר דלא תפסיק בטהרה אלא קודם תפילת ערבית, אבל לאחר תפילת ערבית הואיל והתפללו כבר, או אפי' אם היא לא התפללה אלא הקהל התפללו כבר, עשו אותו מקצת היום לילה לענין תפילה, שרוב אין לעשותו יום לענין הפסק בטהרה¹, שהרי לעולם צריכה להפסיק בטהרה קודם הלילה של יום תחילת הספירה, שאם תמתין אפי' רגע אחד בלילה שוב אין היום עולה למנין ז' כדמוכח קצת בפירש"י בטועה דפ' המפלת². ובנ"ד נמי חשבינן לאחר תפלת ערבית לילה, וכעין זה כתב מהר"ם בהלכות שמחות שלוי³ לענין אבילות דמי שהתפלל ערבית ועודנו יום קודם צאת הכוכבים ושמע שמרעה על מתו אינו מונה אלא מיום של מחרת, ואותו יום אינו עולה לו הואיל וכבר התפלל ערבית תרי קולא לא עבדינן, ע"כ.

וכן ראיתי אחד מהגדולים⁴ שפסל גט שנתן לאחר

ונראה דדוחק הוא לחלק הכי למיעבד שעת תפילת ערבית סניף ותוספת של יום שלאחריו ולא שיהא מעיצומו של יום, דהא כתיב ערב ובקר וצהריים אשיחה ואהמה⁵ ומיניה ילפינן שלשה תפילות לכל יום ערבית ושחרית ומנחה, ולדברי אחד מן הגדולים לא היינו מתפללין רק שתי תפלות בגוף היום. ותו בגט נימא נמי דלא פסלינן אלא כשנתן בעיצומו של לילה, והוה ניחא טפי לומר הכי משום דהסניף ע"כ לאו לילה היא כמו שענינו ראות, ונתינת הגט דפסול מגזירת הכתוב בלילה היינו דוקא לילה ממש, אבל לגבי שבעה ימי הספירה איכא למימר דכל מאי דסניף להו קפיד עליה רחמנא דשלמים גמורים בעינן.

עוד רצה אחד מהגדולים¹⁰ שכתב להביא ראייה מהא

(ח"ב עמ' 18) ועי' היטב מהרי"ל (סי' קע"ג) נידון דומה, ובהחדשות (סי' צ"ג ס"ה) ואגור (סי' אלף ש"ס) [ועי' ש"ך סי' קפ"ט סקל"ט ופת"ש סי' קפ"ה סק"ח מתשו' נובי"ק חיו"ד סי' רמ"ו עש"ה]. 7. אולי הכוונה לרשב"ם המוכח בתוס' יב, א ד"ה שמואל. 8. עי' אור"ח סי' שמה' וריטב"א נדה שם ובדף סג, ב וערא"ש פ"א סי' ה'.

סי' רמח: 1. רמ"א (סי' קצ"ו ס"א), וע"ל סי' ד' ומש"כ שם. 2. עי' ל, א ד"ה טבילה וד"ה האי ומהרש"א שם. 3. סי' קנ"ח [מב"ב תפ"ו ח"ג]. 4. דודו מהר"ר אהרן פלומלין — [עפ"י מש"כ רבינו לקמן ושם כ"ה עפ"י לקט"י ח"ב עמ' 50]. 5. שו"ע (אבהע"ז סי' קכ"ח ס"ח) וענ"כ, ועי' בסדה"ג למהרי"מ (סי' קנ"ד ספ"ח) ועי' נובי"ת (אבהע"ז סי' קנ"ד). 6. ח"א סי' תשמ"ה. 7. מהרי"ל — החדשות סי' צ"ה [ועי' אגור סי' אלף שע"ז]. 8. עי' היטב ש"ך (י"ד סי' שעה סקט"ו) ופת"ש שם (סק"ו) מש"כ מס' חינוך ב"י (סי' פ"ג) [ועי' ט"ז אורח סי' רפ"ח סק"ג] ועי' חת"ס (אבהע"ז ח"ב סי' ס"ו). 9. תהלים נה, יח. 10. מהרי"ל שם.

לילה שוב אין לעשותו יום דתרי קולי לא עבדינן דאין
אנו עושין אותו יום אלא מן השמים נולד, משא"כ לגבי
גט ואבילות והפסק בטהרה דכולו בידי אדם הן, ימתינו
עד למחר ליתן הגט או תפסיק למחר או יקדימו קודם
תפילת ערבית, והמגיד שמועות האבילות ג"כ בידו היה
להקדים או לאחר, עכ"ל. ונראה דאין להפסיק בטהרה
אלא קודם תפילת ערבית.

דאיתא בהגה"ה במיימון בהלכות מילה¹¹, לענין הבן
שנולד סמוך לחשיכה דלא אזלינן בתר תפילת ערבית
בין להקל בין להחמיר, אלא הכל תולה בצה"כ, והתם
נמי הטעם משום דלא בעינן אלא עיצומו של יום. אמנם
אחד מהגדולים דלעיל¹² שראיתי ממנו שפסל את הגט
חלק יפה, דלענין מילה הספק נולד וכא מן השמים ואין
בידי אדם לשנותו, ואין שייך לומר כאן הואיל ועשהו

אוצר החכמה

סימן רמט

ליזהר בו לא תלינן בשלשה ימים הראשונים, אבל כתם
פחות מכגריס ודאי תלינן ליה לעולם, דאם לא כן אין
שום אשה יכולה לטהר. והכי תניא פ' הרוואה כתם
(נדה נח, ב) אמר רשב"ג לדברי אין קץ דאין לך אשה
שהיא טהורה לבעלה לעולם, שאין כל מיטה ומיטה
שאין עליה כמה וכמה טיפות דם מאכולת, פ"י לדברי
שאני אומר דאם לא הרגה מאכולת אינה תולה בה
אפילו פחות מכגריס ועוד טמאה, וא"כ אין לך אשה
טהורה. הא קמן דאין אדם יכול ליזהר ממאכולת, וא"כ
אי לא תלינן במאכולת בשלשה ימים הראשונים אין אשה
יכולה לספור שבעה נקיים⁴.

שאלה: הא דכתב ספר התרומה¹ ובמרדכי² ובהגה"ה
במיימון³ מיייתי לה, דשלשה ימים הראשונים
של ספירת שבעה נקיים צריכין טהורים לגמרי, ואם מצאתה
בהן כתם אע"פ שיכולה לתלות אותה במכה או בחבורה
אינה תולה, ואם מצאה פחות מכגריס יכולה לתלות בדם
מאכולת או לאו.

תשובה: יראה דדוקא אמר ספר התרומה דאינו תולה
בחבורה או בדם צפור והיינו כתם שהוא
כגריס ועוד דפחות מכאן אינו צריך לתלותו בחבורה
וכה"ג אלא תלינן אותו בדם מאכולת, וא"כ סברא
לומר דדוקא כתם גדול דלא שכיחי כולי האי ואפשר

09/08/2018

סימן רג

גזרו ביה רבנן ויו"ט דאיסור לאו לא גזרו ביה רבנן.
וכן בסמ"ק כתב דחמץ אינו במשהו עד הלילה משום
דאז הוא בכרת, אבל מחצות ואילך קודם הלילה אע"ג
שהוא בלאו אינו במשהו¹). מ"מ י"ל
דאין לסמוך על זה לחלק בין לאו
לכרת, דאין לדמות גזירות דרבנן זו
לזו, דלפעמים החמירו טפי באיסור
חמור ולפעמים לא חלקו, כדאיתא
פ' בתרא דיבמות (ק"ט, א) רישא
דאיסור כרת חששו סיפא דאיסור
לאו לא חששו, א"ל רבא מכדי האי דאורייתא והאי
דאורייתא מה לי לאו ומה לי כרת, ואמרינן נמי ריש מס'
ביצה (ב, ב) שבת דחמירא להו לא אתי לולוליה ביה
ולכן לא גזרינן יו"ט דקיל אתי לולוליה ביה ולכן גזרינן,
והיינו ממש איפכא מההיא דפ' חרש.

שאלה: בעונה שסמוך לווסתה שרי לאדם לחבק ולנשק
את אשתו או לאו.

תשובה: יראה דאסורי, ולא מבעיא לדעת הגאונים
דסבירא להו דסמוך לווסתה דאורייתא
מוזהרתם, דדרשה גמורה היא וא"כ ודאי אסור, מהא
דכתב הרמב"ם² וסמ"ק³ המחבק ומנשק את הערוה דרך
תארה לוקה מן התורה, וכיון דחיבוק ונישוק דאורייתא
הן אסורין בסמוך לווסתה כמו תשמיש. לא מבעיא למ"ד
וסתות מדאורייתא דלא מחלקו בין לאו לאיסור כרת,
אלא אפילו למ"ד וסתות דרבנן ופסקו התוספות בפ"ק
דנידה⁴ וכמה גאונים כמותם, וא"כ סמוך לווסתה נמי
דרבנן כדמוכח בתוספות פ' הבא על יבמתו⁵ ובמרדכי
פ"ק דנידה⁶, וא"כ היינו יכולין לומר דרבנן לא אחמור
אלא בתשמיש דאיסור כרת אבל באיסור דלאו לא. וכה"ג
אמרינן פ' חרש (יבמות קיד, א) שבת דאיסור סקילה

11. פ"א אות ח' [והגמ"ר שבת ס"י ת"ע]. 12. מהר"א הנ"ל — [עפ"י לקט"י ח"ב עמ' 50].

סי' רמט: 1. סי' צ"ב. 2. הלכ' נדה ס"י תשל"ו. 3. פ"ט מאיסור"ב אות ז'. 4. רמ"א (סי' קצ"ו ס"י) ועיד"מ וט"ז (סק"ד) ופת"ש שם, ועי' היטב ב"ש (אבה"ע) סי' ס"ג סק"ג, ועי' לקט"י (ח"ב עמ' 21).

סי' רג: 1. ב"י (סי' קפ"ד) ול"פ כן בשו"ע ועש"ך (סק"ו) ומפ"י פסק שו"ע איפכא (שם ס"ב) ורמ"א (שם ס"י). 2. פ"ד מאיסור"ב הי"ב. 3. סי' רפ"ז [ואולי צ"ל סמ"ג]. 4. טו, א ד"ה אפי". 5. יבמות סב, ב ד"ה חייב. 6. הלכ' נדה ס"י תשל"ג. 7. לפנינו הוא לעיל סי' ק"ג, ומש"כ בגליין כוונתו להגהתו שם. 8. צ, א תוד"ה אבל עמש"כ שם.

שאינן נכון בזה לצאת בלא ברכות, וגם

הַלְלוּת בְּרָכוֹת הַשֹּׁמֵר סִימָן מו

(יג) (כז) הסליחות מתפללים הסליחות (כח) ואחר כך מקריין על התורה עם סדר שאר הברכות, וכן בכל יום בששנכנסין לבית הכנסת
אומרים כמה פסוקים ותחנונים ואחר כך מקריין על התורה. ונהגו לסדר ברכת התורה (כט) מיד אחר ברכת אשר יצר, ואין לשנות (וכן
משמע בחספות (יז) ד"ס פסוק ומוכי פרק קמא דברכות (ס"ד). נטוב לומר (ל) בשחרית אחר 'שמע ישראל' וגו' ברוך שם כבוד מלכותו לעולם
עדי, (לא) * כי לפעמים שהיה עם קריאת שמע לקרית (לב) שלא בזמנה, (יד) [יד] (לג) * יוצא בזה (טו):

שְׁעָרֵי תְּשׁוּבָה

ב (יג) **הפליחות**, עין סימן תקפ"א (סידור סף ששבתאי שם: (יג) **ויצא** **קָדוֹה**, אף לא יכנס לעצת אלא אם כן ירא שהעבור יעברו זמן הריאת ששם, אבל בשלא יעברו, מוטב לעצת ידי הריאת ששם עם העבור ולקרות אותה קדוה בברכותיה (לשמן גאולה לתפלה, ביח (יחא), רש"י (פירוש סף סף) כתב לומר גם כן פירשה ראשונה:

[illegible]

מ'שנה ברורה

טו: במשנה ברוך סעין קצין לראובן וקבאור הלכה שם (ד"ה ספר) טז
שכתבו בשם הפרי מגדים (א"י סי' יג): **טז (כז) הפסחות**, ולפי מה
שכתב לקמיה דהיום נהגו לברך ברכת התורה מיד אחר ברכת אשר
יצר ולא לומר שום פסוקים מתחלה, אם כן סבירא לן דאין לומר
פסוקים אפילו דרך מחנכים קדם ברכת התורה, אם כן (טז) יש לנהג גם
כן בימי הפסילות לומר ברכת התורה קדם הפסילות ולדלגה אחר כך:
(כח) **ואחר כך ספר כרית**, שכל זה (טז) הוא מצד הדיון, וכמו שהביא
זה בבית יוסף (ד"ה והקשה) בשם מהר"ל (שו"ת סי' קיז) שכן המנהג
באשכנז, ויסיים על זה הרמ"א ונהגו לסדר, וצונו לומר ששהים נהגו
העולם להחמיר בדברי הטור שלא לומר שום פסוקים קדם ברכת
התורה: (כט) **מיד אחר נבו**, ר"ש אומרים (מד) אברכת אליה נשמה
סממנה לברכה אשר יצר, ועל כן ברכת התורה אחר אליה נשמה.
וכתב על זה הקרי מגדים (א"י סי' טז) דנהרא נהרא אפשיטה:
(ל) **בשחרית**, ואפילו (כח) המשכמים בבקר השכם ואומרים קריאת שמע
קדם צמוד השחר, דשם בודאי אינו יוצא בזה דרי קריאת שמע, אף על
פי כן נוהגין לסים אחריו ברוך שם וכו', אבל מה שאומרים קדם
ושמחה ובתורתך כתוב לאמר שמע ישראל נגז', אין לומר אחריו ברוך
שם כבוד מלכותו לעולם ועד: (לא) **כי יאמרים**, פירוש משום
דלפעמים שוהין הצבור, (טז) לכן יאמרו בקל פעם ברוך שם כבוד
מלכותו לעולם ועד, דבלא ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד לא

נראה הקריאת שמע רק בספור דברים. אך (ו) יכון שלא לעזא אלא אם כן ירא שהצבור יעברו זמן קריאת שמע, אבל כשלא יעברו, מוטב לעזא ודי קריאת שמע עם הצבור, שבעבור יקרא כל השלשה פרשיות ובערכותיה כמו שהקטן חז"ל לכתחלה. ובמקום שניא שהצבור יעברו זמן קריאת שמע, יכון לבו דין קריאת שמע ויכון לעזא בזה המצות גשה דקריאת שמע, ובמצות דאורייתא קיימא לו בסימן ס' עקיף ד' המצות צריכות בונה. ויש אומרים שיקרא כל הפרשה ראשונה. ^בליתר טוב שאז יקרא כל השלשה פרשיות, כמו שקטב הפרי חדש, כדי להספיק יציאת מצרים בזמן קריאת שמע. ובחז"י אדם (ח"א) בכלל ח' דין ד' הסכים להפרי חדש: (לב) **שלא בזמנה**. דהינו אחר שלש שעות,

על רביעית בלוקמן בסימן נ"ח (פ"ט). אבל אם הוא ירא שהעבור יעבור
הפרכות, וגם הזמן תפלה שהוא גם בלכתחלה רק עד ארבע שעות
(לג) יוצא בזה. עין בדגל מרכבה וכן בחדושי רבי עקיבא איגר
קריאת שמע בלי תפלין כאלו מעיד עדות שקר בעצמו. ופשוט דאם אי
דקריאת שמע, כי תפלין וקריאת שמע שתי מצות הם ואין משקבין זה
בזה, ולא כשיש לו איזה אנס, כמו שכתב הלבוש בסימן נ"ח (פ"ט).

שער המצור

עין שם: (סא) השערי תשובה (ס"ד) (ס) מגן אברהם (ס"ד) (ס) פרי מגדים
(א"א ס"ד) (ס)

אבל לפי המנהגים בקריית וכן דעת האר"י, אפילו אינו נעיל כלל סבדוק בקרה זו. וכן נהגו
שעלנו צמור וזו ענין שם: **וְיָרֵד יוֹצֵא**. ענין בראשית ומה שכתבנו בשם ראשון שיקרא
קריש וראשונה. כתב בכתובות חופסן שבת (פ"א הל"א) דליק זה יד לבית תפילין קריש. ואל
הנה נראה כמצידי צדוק שקר. וכן ברמל סורבך כתב ויחל אם לא הניח תפילין לא יבין
לצאת, מין שם. ולפועל דעמי נראה דמין סורבך שם אפסר לצאת מהתפילין לבית המקדש.
כגון שפסוקינו בענין רחובות שקרי בוכים ויוצא, ויבין שפסוקינו שם יעקב הבשר. ששיר הוא
סעיד שקר הניח בסודו בן שין. ואפשר דאף על פי שפסוקינו לכתב תפילין בשבת קריש ויחל
אם קריש בשם העולה תמיד, ליקא, וכמו שכתבנו בלתינו חזקא שם (פ"א הל"א) שם הלחם המיוחד וזו
סורבך סוף שין כ"ד (פ"א הל"א) בשם הסור וזו קרה. וכן נראה שפסוקינו שם שקר. נראה שפסוק
זו (פ"א הל"א) שם שבת וזו המהויר וזו סעידו. וכן נראה בלתינו קרה (פ"א הל"א) שפסוק.
הוא אלא סודו רביש. ואלא כמין אברם (פ"א הל"א) וכן מה שאמרו קריש שכתבנו ובתורתנו כיו
שם סבדוק ללמוד לעולם וזו. ומה שכתבנו בלא כמין אברם, קרה שם חזקא אברם סודו בקרה
לצאת וזו סעידו אברם שם המהויר. וכל קריש קריש שין שפסוקינו אלא יאמר קריש, שם אברם.
לצאת, סבדוק קריש קרה. וזה איך אלא מאן דאפסר רמבדוק אין קרישית בניה כמו שכתבנו לקח
כיון שאינו דא סודו רביש. וכן נראה שפסוקינו בקרה שם סבדוק ללמוד לעולם וזו. ואפשר ויבין

במאור הלכה

כ"ב לַשְׁמִינִי (כ"ב). עַן בְּבֹאֵר הַגָּאֹן שָׁמַר, וְלִי נִרְאָה שְׂאִיךְ נִכְנָן בְּהֵן לַעֲמֵא בְּלֵא בְּרִכּוֹת, וְגַם לֹא יוֹסֵף גְּזֵלָה לְהַסְתֵּלָה. וְהוּא מוֹכֵר בְּהֵן כְּשִׁישׁת הַקְּרִיאָה (מִקְדָּה הַלְלוֹת יי: דָּת אִסּוּר בִּרְ מִן) וְיִסְתַּבְּבֵּן בְּבִית יוֹסֵף (דָּת וְהֵן מִכְּחַד הַרְאָה) דְּשִׁפִּי עֲדִיר לְצִבּוֹרָא לְמִסְמֵר בְּרִכְתָּה קְרִיאָה שְׂמַע אֶקְרִיאָת שְׂמַע דְּאוֹרְיִיתָא, עַן שֵׁם. לְאִכּוּרָה נִרְאָה דְּרִבְרִי מוֹכְבִּים אֲחִירִי רַבִּי, שְׂמַשְׂמַשׁ מִינֵיהּ שְׂהוּא מְסִיבִים לְכַבֵּית יוֹסֵף בְּמִסְתַּנְתֵּן וְיִסְתַּבְּבֵּן מִינֵיהּ שְׂסוֹבֵר דְּאִפְלוֹ אֵם הַעֲבֹד לֹא יַעֲבֹד זֶמֶן קְרִיאָה שְׂמַע אִפְלוֹ תְּכִי יֵאֱמַר בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד כְּדִי שְׂעֵבֵד בְּהֵן, וְהַנִּרְאָה מוֹכֵר דְּבִקְחָאִי גִנְגָא אִינוּ כְּדָא לַעֲמֵא בְּלֵא בְּרִכּוֹת, אֲבָל אֵם הוּא רֹצֵחַ שְׂהַעֲבֹד יַעֲבֹד זֶמֶן קְרִיאָה שְׂמַע, יוֹתֵר טוֹב שְׂיִכְנֵן לַעֲמֵא, כְּדִי שְׂעֵל יִשְׂאֹר כְּרִיאָה שְׂמַע, וְכִסּוּ שְׂמַחְבֵּר הַבֵּית (יִסְתַּבְּבֵּן אֲבִרְכָּהּ (סִיפּ טו) וְשְׂאִירֵי אֲחִירִים, אוֹ אֲשֶׁר שְׂסוֹבֵר כְּרִיאָה דְּאִפְלוֹ בְּהֵן, יוֹתֵר טוֹב שְׂיִקְרָא קְרִיאָה שְׂמַע בְּכֻסְבִּיָּה וְיוֹסֵף גְּזֵלָה לְהַסְתֵּלָה וְיִתְחַלֵּל בִּיחִידִי, מִכָּה שְׂיִקְרָא בְּלֵא בְּרִכּוֹת וְלִהַסְתֵּל אֲחִיר כִּךְ עִם הַעֲבֹד, וְעֲדִיר עֵינִי, וְגַם עֲדִיר עֵינִי לְאִכּוּרָה בְּהֵן שְׂפִיטִים הַגָּאֹן וְגַם לֹא יוֹסֵף גְּזֵלָה לְהַסְתֵּלָה, הֵלֵא הוּא מוֹכֵר גְּזֵלָה לְהַסְתֵּלָה אֲחִיר כִּךְ, וְאֵף שְׂמִינִיָּה שְׂמַע קִבְּרָא, לֹא מִיִּץ כֵּל לֵאמֹר זֶה כְּדִיאָתִי לְקַסֵּן בְּסִימִן סִי' עֵדִיר י' בְּהֵיָה וְכִכְנָן אֲבִרְכָּהּ (סִיפּ טז) עַן שֵׁם. וְגַם הַגָּאֹן מְסִיבִים שֵׁם לְהַסְתֵּלָה אֲבִרְכָּהּ, וְאֲשֶׁר שְׂכֻנָּתוֹ כִּךְ, לִפִּי מִה שְׂחִידֵי לֵט שְׂחִידָהּ הוּא לוֹמֵר אֲבִרְכָּהּ שְׂפִיטִים כָּל יוֹם ה' אֲלֵפִיטֵי ה' אֲחִיר, וְהוּא מְסַס כְּשִׁישׁת הַקְּרִיאָה הַמְּכֻבָּד בְּבִית יוֹסֵף, וְלֵזֶה קִמַּם הַגָּאֹן לֵי חֲבֵר הַקְּרִיאָה שְׂסוֹבֵר בְּבִית יוֹסֵף וְלִי נִרְאָה שְׂאִיךְ נִכְנָן בְּהֵן לַעֲמֵא וְכִי, כְּרוּשׁ דָּאֵם יִאֲקוֹד שְׂעִינֵי יִשְׂרָאֵל וְגו' מִכָּה וְקָשָׁף שְׂעֵל בְּרִי: תְּחַבֵּיר, דָּאֵם יִאֲקוֹד לֵאמֹר בְּרִכּוֹת קִנְדִּיאִי שֵׁם נִכְנָן, וְגַם אֵם יִרְצֵה לְאֲמַר שְׂמַח מְכֻרְכּוֹת, לֹא יוֹסֵף גְּזֵלָה לְהַסְתֵּלָה כְּדִי שְׂיִכְלֵל אֲחִיר כִּךְ לְהַסְתֵּלָה קְעֹבֵר, לְכִךְ יוֹתֵר טוֹב שְׂיִזְלֵג תְּכֵה שְׂמַע יִשְׂרָאֵל, וְכִל זֶה קִמַּם הַגָּאֹן לִפִּי מִה שְׂסוֹבֵר הַקְּרִיאָה דְּנָאֵא בְּהֵן, אֲבָל לִפִּי מִה שְׂכֻאֲנֵה מְקֻשָּׁה בְּרוּךְ (סִיפּ ז) לֹא יִכְנָן לַעֲמֵא תְּכֵה אֵלֵא אֵם כִּן יֵאֵר שְׂהַעֲבֹד יַעֲבֹד זֶמֶן קְרִיאָה שְׂמַע (סִיפּ ז) דָּת, אֲשֶׁר דְּהוּא מוֹדֵה גַם כִּן מְכֻל מְכֻסְבֵּן מִכְחַלֵּל כְּרוּשֵׁי:

"וַיֵּצֵא קִרְיָהּ. עַתָּה בְּמִשְׁפַּחַת בְּרוּךְ (שם) שֶׁקָּבַע דָּלָא וְכֹהֵן לְעֵלֶּה אֵלֶּה אִם כֵּן זָרָא וְכוּ'. (נִרְאֶה לִי דֹאסְלוֹ אִם הוּא קִשְׁיָר שֶׁהַעֲבוֹר לֹא יִעֲבֹר וְזֶמֶן קִרְיָתָא שֶׁמֶעַד דַּהֲנֵץ. אֵךְ הוּא יֵרָא שֶׁיִּעֲבֹר וְזֶמֶן קִרְיָתָא שֶׁמֶעַד לִפִּי הַחֲשׁוֹבִין שֶׁמִּשְׁחָשְׁבִין מִמְּסוֹד הַחֲשֵׁר. (סְפִידָהּ שֶׁיֵּשׁ דְּעוֹת בְּפוֹקִים אִם מִשְׁחָשְׁבִין הֲקֵינן קִרְיָתָא שֶׁמֶעַד דְּהוּא עָד שֶׁלֵּשׁ עֲשׂוֹת מִעַתָּה מְסוֹד הַחֲשֵׁר אוֹ מִנֵּן הַתִּקְהָה (וְאֵילֵךְ בְּמִסְבָּא לְקַטֵּן בֵּית מִסְבָּא) בְּרוּךְ עֲשִׂיף קָטָן ד'י'. וְכֹהֵן לְעֵלֶּה עֲתָה יְדֵי קִרְיָתָא שֶׁמֶעַד. קִלָּא מִיְקַצֵּי לְדַעַת הַפּוֹקִים דְּחוֹשְׁבִין מִמֶּנָּה. גַּם כֵּן דְּחוֹשְׁבִין מִמְּסוֹד הַחֲשֵׁר דְּשִׁיר עֲבִיר, וְאִפְלוֹ לְדַעַת הַפּוֹקִים דְּחוֹשְׁבִין מִמֶּנָּה. גַּם כֵּן יֵשׁ לְקַטֵּף עַל דְּעַת הַבֵּית יוֹסֵף (שם) (הַרְמִיא, וְהָאֵלֶּה רַבָּה (ס"ג י"ה) מִסְכִּים עֲתָה, דֹּאסְלוֹ אִם הַעֲבוֹר לֹא יִעֲבֹר וְזֶמֶן קִרְיָתָא שֶׁמֶעַד אֵךְ עַל פִּי כֵּן מִסְרָא לְכֹהֵן לְעֵלֶּה קִרְיָהּ. עַתָּה בְּבֵית יוֹסֵף:

שְׁעָבָר זְמַן קָרִיאת שְׁמַע, וְצִדְרָן לֹא עָבָר וְזֶן בְּרַחַת קָרִיאת שְׁמַע עַד אַחֲרֵי
גַם זְמַן בְּרַחַת קָרִיאת שְׁמַע, אֵין לוֹ לְהַסְתִּין עֲלֵיהֶם כָּלָל, כִּי יִפְסִיד עַל
כִּדְלָקָן בְּסִימָן פ"ט (ס"א), אֵלֶּא יִקְרָא בְּזִמְנָה בְּבִרְכּוֹתֶיהָ וְיִתְפַּלֵּל בִּיחִיד
שְׁתֵּבָבוּ דְבַחַל לֹא יִכְנֹן לְעֵצָה אֵלֶּא אִם כֵּן הֵנִיחַ תְּפִלִּין מִקֶּדֶם, דְּכָל הַקּוֹרֵא
אִשְׁפֹּר לוֹ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין עִתָּה מֵאַחֲרֵי עֲנָן, אֵל יִמְנֵעַ מִסְּתָה זֶה הַמַּצּוֹת עַשֵׂה
אֵת זֶה, וְאַפְלוּ אִסּוּרָא לִיכָא, דְּלֹא אִמְרוּ (יד) כֹּל הַקּוֹרֵא קָרִיאת שְׁמַע וְכוּ'

ב (כג) לְבוֹשׁ (פִּי הַקָּמָא מֵיָא) הִמְנֵן אֲבֵרָהֶם (מִיָּךְ טוֹ) (כד) מְשִׁיֹּרֵי כְּנָסֶת הַגְּדוּלָּה (הַחֲבִי מִיָּךְ יב), וְכֹן מִשְׁמַע בְּבֹאֵר הַחֲרִיָּא: (כז) טוֹר, וְלֹא הַסִּים גַּם כֵּן בְּבֹאֵר הַחֲרִיָּא.

יצד ואלהי נשמה (אז אחי' מומל' חסדים טובים ויהי רצון). ובספריו קבעו אחר הגוסל חסדים טובים ויהי רצון. [ב] ובשול"ע הרב (ס"ט) כתב שבשירא שהציבור יעברו זמן ק"ש

משנה ברורה <עוז והדר> עמוד מס 200 א כהן, ישראל מאיר בן אריה זאב הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

מטמאים את הידים, ופירשו בה פגול משום חשדי כהונה, נותר משום עצלי כהונה. ובגמ' התבאר כן ⁴¹ על אכילת קרבן הפסח שדינו כל הלילה, אלא שלהרחיק אדם מן העבירה החמירו בו עד חצות, ורבי אלעזר בן עזריה חלק לומר שמן התורה דוקא עד חצות אלא שהלכה כחכמים ⁴², והלל שנאמר עליו הרי הוא כמהו. ומכל מקום יש דברים שזמנן כל הלילה ולא עשו בהם שום סייג כגון קצירת העומר וספירתו, וטעם הדבר, שלא עשו סייג אלא במה שאם עבר הלילה בטל חיובו ⁴³.

זהו ביאור המשנה ופסק שלה. ודברים שנכנסו תחתיה בגמ' אלו הן.

זמנים הרבה הוזכרו בגמרא בק"ש של ערבית והם אלו. א', משעה שעני נכנס לאכול פתו במלח. ב', משעה שרוב בני אדם נכנסים לאכול פתן בערבי שבתות. ג', משעה שקדש היום בערבי שבתות. ד', משעה שהכהני' נכנסו לאכול בתרומתן. ה', משעה שהכהנים טובלים לאכול בתרומתן. ו', משעה שרוב בני אדם נכנסים להסב. ונתבלבלו המפרשים הרבה בפירושי ענינם עד שהרבו קושיות עליהם חבילות חבילות. מהם שפירשו משעה שעני נכנס וכו' שאין לו נר להדליק לסעודתו ⁴⁴, כלומר ואוכל מבעוד יום, ואם כן יש לומר שזמן זה מוקדם לצאת הכוכבים, ובסוף השמועה העלו שהוא מאוחר. וכן משעה שרוב בני אדם נכנסים לאכול פתן בערבי שבתות פירשו שהסבת שבת קודמת להסבת חול ולצאת הכוכבים ⁴⁵, ואף זה נמשך למה שפירשו בעני נכנס ונפסד בסתירתו. וכן משעה שקדש היום, יש מפרשים בו שקדש בודאי ואם כן הרי הוא צאת הכוכבים, אלא שיש מפרשים משעה שקדש לר' יוסי והוא רגע קודם צאת הכוכבים. וכן משעה שבני אדם נכנסים להסב יש מפרשים ⁴⁶ בשבת ואינו נראה כן, שמאחר שהעלינו עני וכהן לאו חד שיעורא הוא

ותירץ שניא היא שהיא לשנון, מעתה משעלה עמוד השחר כן, אית דבעי למימר תמן כשהיו יכולים לקיים דברי חכמים ברם הכא כבר עבר חצות ולא היו יכולים לקיים דברי חכמים ואמר להו עבוד כותאי. ומכל מקום על גמרא שלנו טומכים, ושמא אף הוא כך אמר כבר עבר חצות, ואף לדבריהם לא נתנו שיעור חצות אלא משום סייג ³⁸.

ולא זו בלבד וזו במדה זו שעקר זמנה עד עמוד השחר ונתנו בה סייג עד חצות, אלא כל מה שאמרו עד חצות דרך סייג הוא ועיקר מצוה עד שיעלה עמוד השחר.

הקטר חלבים בקרבנות שבשרן נאכל לבעלים או לכהנים, והקטר איברים בקרבן עולה שכולה כליל מצותן עד שיעלה עמוד השחר, ובו לא עשו סייג עד חצות ³⁹ משום דכהנים זריזים הם, ולא הוזכרה כאן אלא ללמד שלכתחלה ראוי לעשות כן. וגדולי המפרשים ⁴⁰ כתבו שאף בזה עשו חכמים סייג עד חצות להרחיק מן הנותר, ואעפ"י שלא נתפרש להם חצות במקום אחר מכאן אנו למדין בהדיא לפי דרכנו שחכמים הצריכו בה לכתחלה עד חצות.

כל הנאכלים ביום ולילה כגון חטאות ואשמות ודומיהם עקר מצותן עד שיעלה עמוד השחר, ואעפ"י שנתפרש להם במשנת איזהו מקומן שיעור חצות.

אם כן למה אמרו חכמים עד חצות ר"ל בק"ש ובקרבנות הנאכלים ליום ולילה ולא שאלוה על הקטר חלבים ואיברים שהרי לא מצינו בהם שיעור חצות כמו שכתבנו, אלא על ק"ש ובקרבנות הנאכלים ליום ולילה. והשיבו בה כדי להרחיק אדם מן העבירה בק"ש שלא לבטל מצות קריאה בעונתה ובקרבנות שלא לבא לידי נותר. ואף לדעת האומר שבהקטר חלבים לא עשו בה סייג כזו מפני שבכל שאין בו אכילה כהני' זריזים הם אבל בדבר אכילה יש לחוש, וכמו שאמרו [פסחים פ"ה.] הפגול והנותר

38 וכן כתב הרשב"א כאן, 39 וכן כתב רש"י במשנה ב א ר"ה כדי. 40 עיין בראב"ד סרק א ביאת מקדש הלכה ו שכתב "כל הלילה", ונראה שצ"ל "גדולי המחברים" והוא ברמב"ם פ"ד מעשה הקרבנות ה"ב ופ"א תמידין ה"ז. 41 לקמן ט א.

42 וכ"כ הרמב"ם פ"ח קרבן פסח הי"ד ועיין במ"ל שם. 43 וכ"כ רבינו בספ"ב דמגילה שסופרים ביום בברכה. 44 רש"י ב ב ד"ה משהעני. 45 רש"י שם ד"ה בערבי שבתות. 46 רש"י שם ד"ה נכנסין להסב בשם אית דאמרי, ועיין ברשב"א

שהוא פוסק ממלאכתו בשעת צאת הכוכבים ובא לו לביתו ושיעור ביאתו לביתו הוא מאוחר לשיעור צאת הכוכבים ואין בה איחור שום הכנה שסעודת עני אין בה הכנה בחול ודרכו בפת ומלח שהם מצויים, וקאמר שזמנה בשעה שנכנסים לכך קודם שיסבו אבל רוב בני אדם צריכים להכנה מועטת. וזהו לדעתי מה שאמר משעה שעני נכנס לאכול פתו במלח (ואם) [דאם] לא כן מה היה לו להזכיר את מלחו ולביישו מתוך משנתו, והוא הוא לדעתי שיעור הנזכר למעלה משעה שבני אדם נכנסים לאכול פתן בערבי שבתות שכבר הכינו ואין צריכים הכנה כעני בחול, ומכל מקום בתי כנסיותיהם רחוקים מבתיהם ויש כאן שהות מצאת הכוכבים ואילך כשיעור הליכתם לביתם והוא הוא שיעור שהיית העני, וזהו שלא הזכיר בברייתא זו שיעור זה ר"ל משעה שבני אדם נכנסים לאכול פתן בערבי שבתות שהרי אחד הוא עם שיעור פת במלח של עני. ואף בתלמוד המערב⁴⁷ נראה להדיא שהסבת שבת מאוחרת לצאת הכוכבים.

זמן החמישי הוא הנזכר לר' אחא, והוא משעה שבני אדם נכנסים להסב, ופירושו לדעתי בחול, שבצאת הכוכבים יוצאים ממלאכתם ובאים לבתיהם ומכינים הכנה מועטת ואין אכילתם בפת ומלח. ואחר כך שאלו הי מנייהו מאוחר ר"ל אם של עני אם של כהן, והשיבו פשיטא דעני מאוחר דאי ס"ד עני מוקדם ליציאת הכוכבים ר' חנינא היינו ר' אליעזר. ומכל מקום יש גורסים ר' חנינא היינו ר' מאיר והיא גרסא משובחת שבודאי העני מעריב הוא למלאכתו ואם שיעורו מוקדם לצאת הכוכבים על כל פנים הוא סמוך לו והיינו ר' מאיר. אלא שברוב הספרים גורסים היינו ר' אליעזר. ונראה לי שמתוך שדברי ר' יהושע סמוכים לדברי ר' אליעזר לא חשש לסדר הזמנים אלא לסדר החכמים וכשאתה מקדימו לשיעורו של ר' יהושע אתה מניחו לשיעורו של ר' אליעזר שקדם לו ואילו החזיר ר' מאיר קודם ר' יהושע כמו שהיה רואה ראוי לפי סדר הזמנים היה אומר היינו ר' מאיר והדברים מחוזרים⁴⁸, ואם נפשך

יש לנו לומר גם כן בני אדם היינו עניים כלומר ששיעורם אחד, אם כן הו' להו' ר' אחא ור' חנינא בחדא שיטתא, וכן פירשו בהרבה מאותם הזמנים דברים שאי אפשר לישיב בהם הסוגיא בשום פנים.

ולדעתי אני מודיעך דרך כלל שכל ששה זמני אלו שהוזכרו בק"ש של ערבית נזכרו בברייתא האחרונה חוץ מאחד, וכל הקודם בה הוא קודם לזמן הבא אחריו לדעתי, אלא ששנים מזמנים אלו שכתבנו הם זמן אחד, ונמצא שהששה זמנים חוזרים לחמשה, והוא הענין שלא הוזכרו בברייתא זו האחרונה אלא ה', וכן שיש בהם זמן אחד שלא הוזכר על הסדר והוא זמנו של ר' יהושע שהוזכר אחר זמנו של ר' אליעזר, והיה ראוי להזכירו אחר זמנו של רבי מאיר, ויראה לי הטעם מפני שר' יהושע הוא בר מחלוקתו של ר' אליעזר בכל מקום הוזכרו דבריו אחריו.

ונמצא כלל הדברים לדעתנו שהזמן הראשון ר"ל הנזכר ראשון בענין זה הוא זמנו של ר' אליעזר, והוא משקדש היום בערבי שבתות והוא אחר שקיעת החמה והוא תחלת בין השמשות של ר' יהודה.

זמן שני הוא זמנו של רבי מאיר, והוא משעה שהכהנים טובלים שמאחרים טבילתם במה שאפשר ר"ל שיבא הערב השמש הגמור אחריו, וסיבת איחורם שמא יטמאו אחר כן ונמצא טובלים בחנם והוא סוף בין השמשות של ר' יהודה⁴⁹. סמוך לבין השמשות של ר' יוסי, והוא סמוך לצאת הכוכבים.

זמן שלישי הוא זמנו של ר' יהושע, דאעפ"י שהוזכר קודם זמנו של ר' מאיר כבר ביארנו הסבה, ומכל מקום זמנו הוא אחר זמן הנזכר לר' מאיר, והוא משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן, והוא שעת צאת הכוכבים והוא תכף לבין השמשות של ר' יוסי.

זמן רביעי הוא הנזכר לר' חנינא, והוא משעה שעני נכנס לאכול פתו במלח והוא אחר צאת הכוכבים וכמו שאמרו פשיטא דעני מאוחר ר"ל לצאת הכוכבים דאי ס"ד עני מוקדם ר' חנינא היינו ר' אליעזר כמו שנבאר בסמוך. וענינו

ובתוס' הרא"ש. ⁴⁶ ברפוס הקודם חסרו כאן

מלים אחדות. ⁴⁷ פ"א ת"א א ב (וילנא). ⁴⁸ וכן

לומר ושמא זמנו של ר' חנינא מאוחר מדר' אליעזר וקודם לשל ר' מאיר והוא באמצע אותו זמן שמשקיעת החמה שהוא תחלת בין השמשות דר' יהודה והוא זמנו של ר' אליעזר לזמן הסמוך ליציאת הכוכבים שהוא תחלת בין השמשות של ר' יוסי או קודם לו מעט וסוף בין השמשות דר' יהודה או אחריו מעט שהוא זמנו של ר' מאיר, אין זה כלום שאין באמצע זמן זה זמן הראוי לסמן עליו לא תחלת בין השמשות ולא סוף בין השמשות אם סוף בין השמשות אם שקיעת החמה בה איזה צד ראוי לסמוך עליו אם תחלת בין השמשות אם סוף בין השמשות אם שקיעת חמה אם צאת הכוכבים⁴⁹. ואם תאמר שעד שקיעת החמה הוא עומד למלאכתו ובא לו לביתו וכשמגיע הוא באמצע זמן זה, אף זו אינה שבודאי אינו בטל ממלאכתו עד צאת הכוכבים, ואם מפני שאין לו נר ובא להקדים לאכול כמו שפירשו גדולי הרבנים, אם כן צריך הוא שיבדל ממלאכתו קודם שקיעת החמה שתכף כשיגיע לביתו תהא חמה נשקעת ולא קודם, שבודאי צריך הוא לאורה שתכף לשקיעת החמה, ואם כן היינו דר' אליעזר, אלא ודאי מאוחר הוא לצאת הכוכבים כשיעור שהוא בדל ממלאכתו כיציאת הכוכבים ובא לו לביתו כדרך שביארנו.

ואעפ"י שלענין פסק לא הוצרכנו לידיעת זמנים אלו, מכל מקום יש לנו מהם שאין זמנה של ק"ש לדעת אחד מהם אלא משקיעת החמה ואילך, ומשקיעת החמה ואילך יש לסמוך על זמנים אלו כמו שביארנו בשעת הדחק שמכל מקום זמן שכיבה הוא, ויש לרוב מפרשים בלבול בפ"י זמנים אלו, ומה שפירשתי בהם נראה ברור וכל הסוגיא מתפרשת בה יפה. וכבר הארכתי בהם בפירושו.

ולענין ביאור, אף מה שנתחדש בסוגיא זו בענין מכדי כהנים וכו' ובענין ביאת אורו וביאת שמשו נתבלבלו בה הרבה מפרשים, דמקיקרא קאמר מכדי כהנים מאימת אכלי בתרומה וכו' משעת צאת הכוכבים, שמשמעו של דבר שכך פשוט להם, והדר קאמר דאגב אורחיה אתא לאשמועינן הכי אלמא דאי לאו הכי לא הוה

כתב הרשב"א. 49 כעין זה בתוס' שם ד"ה ואי ס"ד ועיין ברשב"א מש"כ בזה בשם ר"ה גאון.

פשיטא לן. כך נראה לנו בפירושה, מכדי כהנים מאימת אכלי בתרומה משעת צאת הכוכבים דאע"ג דבהערב השמש תלא רחמנא מכל מקום הכי חזינן דעבדי כהני דאלמא הכי קים להו שכל זמן שאורו של שמש שולט אעפ"י שנסתר ממנו אינו קרוי הערב השמש לענין זה, ואם כן ליתני בהדיא משעת צאת הכוכבים ומה ענין לתלות זמן ק"ש בזמן אכילת תרומה. ותירץ שהוא כיון להודיענו על זמן אכילת תרומה שהוא ביציאת הכוכבים אף למחוסרי כפרה שלא לטעות ולומר שוב ומצורע ודומיהם שטעונים כפרה בשמיני יהיו אסורים בתרומה עד שיביאו כפרתן למחר, ולא כיון הפסוק ליתן זמן אכילתה בערב שמיני אלא לטמאי שאינם מחוסרי כפרת כגון טמא שרץ ונבלה אלא אף במחוסרי כפרה כן כדקאמר סתמא משעה שהכהנים וכו' כלומר כל הכהנים ואפי' מחוסרי כפרה, ובא להודיע שזמן הנתון באכילתה להערב השמש אף במחוסרי כפרה כן⁵⁰, ומאחר שזמנה בהערב השמש הדבר פשוט בו לצאת הכוכבים, והביא ראיה למה שאמר שאף מחוסרי כפרה זמנו מבערב, מדתניא ובא השמש וטהר ביאת שמשו מעכבתו מלאכול בתרומה אבל כפרה לא מעכבא, ואין להקשות תנינא חדא זימנא ממה ששינוי ביבמות [עד:] טבל ועלה אוכל במעשר העריב שמשו אוכל בתרומה, דהא הכא לאו מילתא באפי נפשה עביד לה אלא אגב אורחיה ואורחא דתנא הכי הוא לאשמועינן מילתא אגב אורחיה אע"ג דאיתא בהדיא במתני', וכמו שמצינו בכתובות פרק נערה [מח:] לעולם היא ברשות האב עד שתכנס לחופה, ואמרו שם מאי לעולם לאפוקי ממשנה ראשונה, אע"פ שבפרק אעפ"י [נז.] שינוי להדיא זו משנה ראשונה אבל ב"ד שלאחריהם אמרו אין האשה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה⁵¹.

ואחר כן שאלו, וממאי דהאי ובא השמש וכו'. ועיקר הגרסא וממאי דהאי ובא השמש ביאת אורו הוא ומאי וטהר וטהר יומא דילמא ביאת שמשו הוא ומאי וטהר וטהר גברא⁵², ופי' הדברים, נהי דמודינא לך דכפרה לא מעכבא מכל

50 וכ"כ הרשב"א. 51 וכ"כ תוס' ד"ה והא קמ"ל וכ"כ הרשב"א. 52 וכ"ה גירסת הגאונים

חלה משקיעת החמה ואילך שהוא זמן בין השמשות לדעת ר' יהודה והלכה כדבריו לענין שבת כמו שיתבאר במקומו.

דף ג ע"א. בלשון מקרא מצינו שהלילה נחלק לאשמורות וכמו שאמר

באשמורת הבקר, קדמו עיני אשמורות, ורבותי חלקו משמורות אלו לג' משמורות ואמרו ג' משמורות הוי הלילה, ומעתה מי שנדר לקרות או לשנות עד סוף האשמורת הראשונה, או שהשכיר עצמו עד כאן זמנו עד שלישית הלילה. וכן לכל כיוצא בזה ⁵⁵.

ממדות החכמים ומטכסיסיהם שלא ליכנס בחורבה ולא בשום מקום שיהא פתחון פה לרואים לחשדו מחמת כניסתו באותן המקומות, ואפי' היה צריך ליכנס לשם כדי להתפלל בייחוד נוח לו להתפלל בדרך, וכשהוא מתפלל יתפלל תפלה קצרה אם הוא ירא שמא יפסיקוהו עוברי דרכים, ולא יכנס לחורבה. תפלה קצרה זו לא קצרה ממש שהרי לא התירוה אלא במקום גדודי חיה ולסטים אלא הבינו ⁵⁶ או תחלת הברכות וסיומן כמו שיתבאר בפרק תפלת השחר [כט:]. אף במקום שאין שם חשד, כגון שהיו שם שנים שהם כשרים ונודעים ביראת חטא, צריך הוא ליוהר שלא יכנס לחורבה מחשש מפולת, וכן מחשש כל דבר שיש בו חשש סכנה מחמת מה שהוא נכנס לשם.

ע"ב. כשבני אדם עומדים לפני המת אינן רשאים שם לדבר דברי הבאי ולא אף דברי תורה אלא אם כן דברים של עניני מיתה, אם לדבר על צרכי המת וקבורתו, או לספר שם דרך תוכחה עניני מיתה דרך כלל או דרך פרט ⁵⁷.

לעולם יהא אדם זהיר לעסוק בדברי תורה, ויעיר את שחריו עליה, ואל ימשך אחר התענוג, ואל יפתהו להתרשל על זה עשרו ונכסיו, שהכל חולף ואבד ותורה ושכרה עומדים לעד, ומי לנו

מקום זמן צאת הכוכבים מהיכא פשיטא לן דלמא הערב השמש משעת שקיעת החמה הוא. והיינו דקאמר וממאי דביאת אורו הוא כלומר שקיעת אורו לגמרי וטהרת היום לגמרי שזהו צאת הכוכבים ⁵⁸, ביאת שמשו הוא ר"ל שקיעת החמה ומאי וטהר טהר גברא ר"ל בהערב שמשו אעפ"י שאין הכוכבים יוצאים, ותירץ אם כן לימא קרא ויטהר כלומר דלישני בלישניה בין ובא השמש דקאי אימא ובין ויטהר דקאי אגברא ומאי וטהר שהוא על גזירת ובא על כרחק איום קאי כלומר ובא השמש ויטהר היום, וגדולי הרבני' ⁵⁹ פשו ששאלה זו חוזרת על מה שאמר שאין כפרה מעכבת, והם גורסים וממאי דביאת שמשו הוא ומאי וטהר טהר יומא דילמא ביאת אורו ר"ל זריחת אורו של מחר ומאי טהר טהר גברא בהבאת כפרתו, ותירץ לימא קרא ויטהר שהוא לשון ⁶⁰ עתיד מאי וטהר שהוא לשון עבר ש"מ אטהרת היום קאי, וכמה קשים הדברים להתישב ⁶¹, חדא שביאה ראשונה אתה מפרש בלשון שקיעה, וביאה שניה בענין זריחה, ועוד שלא מצינו ביאה במקרא אצל שמש אלא זו בענין שקיעה, ואעפ"י שמצינו כי בא אורך, אור לחוד ושמש לחוד, ואף זה אפשר לפרשו שכבר נשקעה אורה מועטת שבך ונתחדש לך אורה יתירה שאין עין שולטת בה, ועוד ממה שנסתפקו בני מערבא בכך, והיאך נסתפקו שתהא הבאת כפרתן מעכבת והלא משנה שלימה שנינו העריב שמשו אוכל בתרומה ועוד ⁶² לפשטוה ממתי' דיהיב סימנא משעה שהכהנים וכו' וסתמא קאמר כדפרישנא, אלא שעקר הדברים כדעת ראשון, וצריך שתדע שאעפ"י שבהערב השמש האמור בתורה בתרומה הוא מה שאמרו העריב שמשו אוכל בתרומה פירושו הערב השמש הגמור, והוא שיכלה כל אור היום, ושם זה הוא זמן צאת הכוכבים והוא זמן ק"ש ערבית כמו שביארנו, מכל מקום לענין שבת קדושתו

בתוס' וברשב"א, ⁵⁵ בדפוס הקודם חסרו כאן כמה שורות. ⁵⁶ ועיין ברשב"א בשם ר"ה גאון שכ' נ"מ לענין תחנונים וכ"כ הרא"ש ועיין אוצה"ג. ⁵⁷ וכ"כ רש"י ותוס' כאן. ⁵⁸ וכ"כ ה"ג מובא בש"ג פ"ג שהלכה כלישנא בתרא, אבל הרי"ף שם בשם ר"ה גאון מסק שבמילי דעלמא מותר, והובא

מובא ברשב"א, וכן גירסת הערוך ע' אר ומובא בתוס' הרא"ש ועיין אוצה"ג, והתוס' בדי' דילמא גורסים כגירסת רש"י ומפרשים כפירוש הגאונים, וכ"ה בתוס' הרא"ש בשם הרשב"ם. ⁵⁹ נראה שחסר כאן "דילמא". ⁶⁰ רש"י תחלת עמ' ב. ⁶¹ בדפוס הקודם חסרו כאן מלים אחדות. ⁶² וכן חקשו